

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 1 3720 BA Bilthoven

Aan de Directeur-Generaal Volksgezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Drs. M. Sonnema
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

NCTV
Dhr. P.J. Aalbersberg EMPM
Postbus 16950
2500 BZ Den Haag

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 030 274 91 11
info@rivm.nl

Ons kenmerk
001-2022 G&M-CG/ML/eu

Datum 3 januari 2022
Betreft Gedragsreflecties opgeleverd 18 december 2021

Behandeld door
Corona Gedragsunit

Kopie aan

Bijlage(n)
Bijlage 1: gedragsreflecties 29
december 2021

Geachte mevrouw Sonnema en heer Aalbersberg,

Op 23 december jl. heeft u de RIVM Corona Gedragsunit gevraagd om gedragsreflecties op mogelijke aanpassingen van het maatregelenpakket mbt het onderwijs. Op 29 december hebben wij deze aan u opgeleverd (zie bijlage).

De gedragsreflecties zijn gebaseerd op resultaten uit het gedrags-wetenschappelijk onderzoek van het RIVM en de GGD'en en consultatie van [gedragswetenschappelijke experts](#). In verband met de feestdagen zijn deze gedragsreflecties met beperkte input van experts tot stand gekomen.

De focus van onze gedragsreflecties ligt op het voorkomen dat het aantal ziekenhuisopnames blijft stijgen en reguliere zorg uitgesteld wordt met het risico van gezondheidsschade elders. Hierbij houden we zoveel als mogelijk rekening met de impact van maatregelen op naleving, draagvlak, welbevinden, ervaren rechtvaardigheid en vertrouwen in beleid.

Uitvraag NCTV d.d.23 december 2021:

Verzoek om gedragsreflecties op mogelijke aanpassingen in het maatregelenpakket per 10 januari mbt mogelijkheden voor fysiek onderwijs of het vragen aan scholen om afstandsonderwijs te organiseren.

Gedragsreflecties

De door het RIVM vanochtend opgeleverde gedragsreflecties treft u aan in bijlage 1.

Verschillende onderwerpen die we in deze gedragsreflecties aanstippen zijn door ons uitgewerkt in memo's en eerdere brieven met gedragsreflecties. Deze zijn te raadplegen via www.rivm.nl/gedragsonderzoek/publicaties.

Onder de publicaties bevindt zich ook een scenario studie naar draagvlak voor maatregelen indien zich bijvoorbeeld een nieuwe variant aandient <https://www.rivm.nl/documenten/hoe-om-te-gaan-met-opleving-van-virus-input-van-burgers-en-maatschappelijk-middenveld>.

Datum

3 januari 2022

Ons kenmerk

001-2022 G&M-CG/ML/eu

De meest recente cijfers van de 22^e meting van het trendonderzoek (7-13 december 2021) naar gedrag en draagvlak voor de maatregelen zijn gepubliceerd op het coronadashboard en op RIVM.nl De vervolgmeting is gepland tussen 4 en 10 januari (publicatiedatum 18 januari).

Tot een nadere mondelinge toelichting medewerkers van de Corona Gedragsunit gaarne bereid.

Met vriendelijke groet,

Dr. Mariken Leurs
Hoofd Corona Gedragsunit
Centrumhoofd Gezondheid en Maatschappij

Bijlage 1:

Gedragsreflecties op beoogde wijzigingen in het corona-maatregelenpakket

RIVM Corona Gedragsunit | 29 december 2021

Datum

3 januari 2022

Ons kenmerk

001-2022 G&M-CG/ML/eu

Kernoverwegingen

- Draagvlak voor het sluiten van scholen is laag¹, vanwege negatieve impact op leerprestaties, de sociale ontwikkeling van kinderen en ook de belasting voor werkende ouders. Houd rekening met de gevolgen voor kinderen/ jongeren en ouders in kwetsbare posities.
- Vooral voor de kwetsbare kinderen en jongeren lijkt een zorgelijke situatie te ontstaan met mogelijke lange termijn gevolgen m.b.t. opgelopen onderwijsachterstand. Echter, het is niet altijd en niet alleen het cognitieve deel waar de meeste zorgen over bestaan. Impact op sociale-emotionele en sociaal-maatschappelijke ontwikkeling lijken ook groot. Bij oudere leerlingen en studenten lijken welbevinden en motivatie onder druk te staan².
- Bij het overgaan op versoepelingen in het maatregelenpakket in de komende maanden die door het OMT verantwoord worden geacht:
 - Bouw traagheid in bij extra versoepelingen. Beoordeel eerst effecten van de eerste versoepelingen en voorkom Jojobeleid en teleurstellingen
 - Vaar op data (volgens adviezen OMT, zoals druk op de zorg) niet op datums
 - Vaar een duidelijke en vaste koers, aandacht voor rechtvaardigheid (eerlijke verdeling van lasten) en duidelijke uitleg over effectiviteit van maatregelen en volgorde van versoepelingen (meest effectieve maatregelen als laatste stapsgewijs versoepelen)
 - Sluit niet uit dat extra maatregelen in de toekomst weer nodig kunnen zijn bijvoorbeeld bij een nieuwe virusvariant en die niet goed te voorspellen valt,
 - Betrek organisaties en ondernemers, bied hen ondersteuning om zich hierop voor te bereiden én ondersteuning om viruscirculatie te minimaliseren bij heropening. Zij hebben als geen ander zicht op de (on)mogelijkheden om de fysieke en sociale omgeving die binnen hun invloedssfeer valt aan te passen.

¹ [Hoe om te gaan met een ervaring van het virus: input van burgers en maatschappelijk middenveld | RIVM](#)

² Door beperkingen in beschikbare data konden wij geen harde relaties leggen tussen mate van schoolsluiting en specifieke impact.

Onderwijs

- Bij onderwijs gaat het om **educatie, socialisatie** (contact met leeftijdsgenoten, dagstructuur) en **persoonsvorming** (identiteitsontwikkeling)
- Elke omschakeling in maatregelen in het onderwijs vergt enige voorbereidingstijd. Houdt er hierbij rekening mee dat ook onderwijzend personeel al een intensieve tijd achter de rug heeft met lesuitval en (delen van) klassen in quarantaine. Aandachtspunten bij verschillende scenario's:
 - *Volledig open*
 - Ondersteun 2x per week testen voor leerlingen/ studenten en docenten door actieve facilitering
 - Ventilatie op orde (zie toelichting verderop)
 - Bevorder vaccinatiebereidheid & -deelname in en nabij school/ onderwijsinstelling
 - *Gedeeltelijk open*
 - Focus op rijke schooldag: aanbieden van activiteiten met focus op welbevinden en sociaal emotionele ontwikkeling
 - Halve groepen waardoor afstand houden nog beter mogelijk is
 - (Deels) fysiek onderwijs zou bij kunnen dragen aan afname eenzaamheid, toename mentaal welzijn, en minder opgesloten voelen in kleine woonruimte (onder voorwaarde van naleving van maatregelen m.b.t. sociale afstand)
 - Bied mogelijkheden voor deeltijd fysiek onderwijs voor leerlingen / studenten in kwetsbare omstandigheden. Borg kwaliteit onderwijs (hybride onderwijs kan lastig zijn) i.s.m. organisaties
 - *Alles online*
 - Met opvangmogelijkheden voor kwetsbare kinderen/ jongeren op school, zodat kinderen/ jongeren die uit beeld dreigen te vallen verbinding houden. Dit geldt zowel voor primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) maar ook voor middelbaar beroepsonderwijs (mbo)
 - *Volledig gesloten (vakantie)*
 - Met opvangmogelijkheden voor kwetsbare kinderen/ jongeren, zodat kinderen/ jongeren die uit beeld dreigen te vallen verbinding houden. Dit geldt zowel voor po, vo maar ook voor mbo.
 - Bied binnen de gemeentelijke mogelijkheden alternatieven die onderdeel kunnen uitmaken van dagbesteding voor kinderen/ jongeren via sport, spel en cultuur.
- Voor de laatste 3 opties geldt dat steun nodig is van werkgevers om medewerkers met jongere kinderen in staat te stellen om hun kinderen thuis op te vangen en te begeleiden bij ontbreken van toegang tot noodopvang om te voorkomen dat grootouders noodgedwongen hiervoor worden ingeschakeld.

Datum

3 januari 2022

Ons kenmerk

001-2022 G&M-CG/ML/eu

- De overgang van po naar vo en van vo naar mbo/hbo/wo vraagt altijd extra aandacht en voorbereiding. Dit geldt niet enkel voor het laatste jaar c.q. eindexamenjaar. Overweeg daarom om in het primair onderwijs voorrang te geven aan leerlingen van groep 8 én groep 7. En in het voortgezet onderwijs aan leerlingen van het examenjaar én het pre-examenjaar, in geval van gedeeltelijke heropening van scholen.
- In onderzoek van de Corona Gedragsunit (zomer'21)³ gaven geïnterviewden uit het maatschappelijk middenveld aan het belangrijk te vinden om ruimte te krijgen om preventiemaatregelen binnen hun organisaties vorm te geven. Dit lijkt ook op de verschillende onderwijslagen van toepassing.

Datum

3 januari 2022

Ons kenmerk

001-2022 G&M-CG/ML/eu

Verhogen vaccinatiegraad onder leerlingen en medewerkers

Blijf het belang van vaccineren benadrukken en het halen van een booster:

- Verken met kinderen en jongeren welke voor- en nadelen vaccineren en – voor de reeds gevaccineerde jongeren van 12 jaar en ouder het halen van een booster – voor hen persoonlijk kan hebben, in aanvulling op vakantiemogelijkheden en fysiek onderwijs kunnen volgen. Per leeftijdsgroep kan dit verschillen – maatwerk is hierbij nodig.
- Overweeg grootschalige communicatiemomenten waarbij een persoon/organisatie die vertrouwd wordt op een toegankelijke en begrijpelijke manier informatie geeft over o.a. de voor- en nadelen van vaccinatie en belangrijke vragen die leven. Betrek hierbij ook de opkomst van de Omikron variant en beschikbaarheid van een nieuw vaccin.
- Overweeg mogelijkheden voor laagdrempelig aanbod van vaccinatie dichtbij scholen (bijv. aangekondigd bezoek van vaccinatiebussen op onderwijslocaties) en inloopsprekuren voor ouders (PO en VO) met vragen over vaccinaties, zo mogelijk met de voor hen vertrouwde jeugdartsen en/of jeugdverpleegkundigen op de eigen school [*echter, vermoedelijk zijn ook deze professionals door de GGD'en nodig bij testen en vaccineren zelf*].
- Verken met mbo scholen en hun leerlingen op welke wijze de vaccinatiegraad bij hun eigen populatie bevorderd kan worden en biedt zo nodig gastdocenten om in gesprek te gaan met leerlingen over vaccineren.

Ondersteuning welbevinden leerlingen/studenten en medewerkers

- Belangrijk om zo maximaal mogelijk in te zetten op wat wel kan om mentaal welzijn en fysieke gezondheid van kinderen/jongeren/jongvolwassenen en onderwijs-medewerkers te bevorderen:
 - Gemeentelijke sport, spel en cultuurvoorzieningen
 - Noodopvang voor kwetsbare kinderen/ jongeren

³ [Hoe om te gaan met een opleving van het virus: input van burgers en maatschappelijk middenveld | RIVM](#)

- Zowel voor leerlingen/studenten als hun onderwijzers/docenten is het een ingewikkelde tijd waarin ze steeds moeten switchen tussen lessen live, online en nu dus ook extra vrij. Dit heeft impact op beide groepen. Het is zaak niet alleen te focussen op extra ondersteuning van leerlingen, zij worden nog harder geraakt als hun docent niet meer in staat is om met rust en aandacht zijn of haar lessen op passende wijze te kunnen verzorgen en verbinding te maken. Daarbij kan een lage vaccinatiegraad in klassen ook als extra stress worden ervaren door docenten.
- Om de impact van verschillende maatregelen (waaronder ook lesuitval als gevolg van positief geteste medeleerlingen) op kinderen en jongeren directer te monitoren, geven we in overweging om over te gaan op kort-cyclische monitoring van welbevinden eventueel aangevuld met gedrag zoals reeds gebruikelijk bij volwassenen⁴. Met oog op haalbaarheid – maak hierbij zo veel als mogelijk gebruik van reeds in gebruik zijnde monitors bij de verschillende groepen. *[Een aantal mbo-scholen zet 'test-je-leefstijl' al vaker in en ook enkele GGD'en hebben monitoring van jeugd in frequentie opgehoogd. Dit in aanvulling op de extra (twee) jaarlijkse monitors zoals de jeugdmonitor, de mbo-monitor en de studentenmonitor]*
- Kort-cyclische monitoring kan scholen, gemeenten en GGD'en inzichten opleveren op eventuele kantelmomenten in welbevinden hetgeen meegenomen kan worden in eventuele toekomstige beslismomenten m.b.t. accepteren lesuitval en /of (gedeeltelijk) sluiten onderwijs. Voor scholen versterkt het de mogelijkheden voor maatwerkondersteuning van hun leerlingen/studenten en hun medewerkers.
- Het schoolgezondheidsplan *[in NL facultatief, in België verplicht]* biedt een goede basis voor intensivering van het bevorderen van welbevinden van leerlingen en medewerkers - plan, do, check, act – dit blijft maatwerk op basis van monitoring en inzet van erkende interventies. Scholen kunnen hierbij gebruik maken van extra ondersteuning, echter, het is de vraag of de huidige extra ondersteuning afdoende is.

Datum

3 januari 2022

Ons kenmerk

001-2022 G&M-CG/ML/eu

Context – de schoolomgeving/ het schoolgebouw

- Gemeenten kunnen tot eind januari 2022 subsidie aanvragen voor scholen om – zo nodig – hun ventilatie te verbeteren. Bij aanvang van deze regeling was de ventilatie bij een kwart van de scholen niet op orde. Bied gemeenten en/of scholen zo nodig extra ondersteuning aan als het hen niet lukt om met de huidige subsidiemogelijkheid ventilatie op orde te krijgen. Aangezien mechanische ventilatie beter werkt dan natuurlijke ventilatie betekent dit dat ook de temperatuur in de klas - bij koud weer buiten - aangenamer is dan met de ramen open. Het is belangrijk hierover ook te communiceren naar ouders met oog op vertrouwen van ouders in een schoolomgeving die erop is ingericht om virusoverdracht zo laag mogelijk te houden.

⁴ [Over dit onderzoek | RIVM](#)

- Om het op peil brengen van ventilatie in scholen te versnellen kan overwogen worden om besteding van de gelden uit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) die scholen al hebben ontvangen hiervoor toe te staan, waardoor ze mogelijk sneller veiliger open zouden kunnen. Zodoende dragen ook investeringen in ventilatie bij aan welbevinden van leerlingen en medewerkers.
- Overweeg het ter beschikking stellen van implementatieadviseurs die scholen, op maat, ondersteuning kunnen geven/ kunnen adviseren bij het zo veilig mogelijk inrichten van fysiek onderwijs/ hybride onderwijs. Deze adviseurs zouden ook kunnen helpen bij adviseren hoe naleving van de basismaatregelen zo makkelijk mogelijk gemaakt kan worden (ventileren, looproutes, handgel etc.). *[De meeste GGD'en werken al met Gezonde School adviseurs, echter deze zijn in de afgelopen tijd regelmatig ingezet t.b.v. testen en/of vaccineren]*
- Zelftesten – denk ook aan het oefenen met het uitvoeren van een zelftest in de klas (bovenbouw po, vo en mbo) en inloophmomenten voor ouders (po en vo) om toelichting te krijgen over correcte wijze van uitvoering zelftest en zo mogelijk onder begeleiding een zelftest uit te voeren. De bijsluiter is voor veel mensen ingewikkeld. Het is de vraag of mensen zodra er een streepje verschijnt bij de C allemaal de 15 minuten afwachten om te zien of er toch ook nog een indicatie van een mogelijk positieve uitslag verschijnt bij de T.
- Overweeg een aangekondigd bezoek van een vaccinatiebus op het schoolplein voor po, vo en mbo. Met voor po en vo ook inloophochtenden voor ouders met vragen over vaccineren van kinderen door de vertrouwde eigen jeugdarts of jeugdverpleegkundige.

Datum

3 januari 2022

Ons kenmerk

001-2022 G&M-CG/ML/eu

Communicatie

- Wees helder over onzekerheden nu en in de toekomst; sluit niet uit dat ook schoolsluitingen in de toekomst nodig kunnen zijn
- Ondersteun moeilijke boodschappen met visualisaties
- Voor meer aandachtspunten en nadere toelichting inzake communicatie verwijzen we naar eerder uitgebrachte gedragsreflectie.

Toekomstperspectief

Betrek onderwijsbranches bij invulling van zowel korte als middellange termijn scenario's waarbij het streven is om de functie van de school altijd open te houden en online/blended onderwijssystemen te ontwikkelen die continuïteit bieden.

- (Voor een deel) zijn protocollen hiervoor reeds uitgewerkt en toepast in eerdere lockdown periodes.
- Voorkom onderwijsvertraging als gevolg van naleven quarantaine: bied mogelijkheid om zo nodig online lessen te volgen of tentamens te maken, of bied extra hertentamenocties aan binnen beperkt aantal weken; dit voorkomt dat studenten moeten kiezen tussen studieovertraging en met klachten/ na positieve test toch naar les of college gaan. De impact op welbevinden is groot bij sluiting van deze sector, dit vraagt extra aandacht.

Datum

3 januari 2022

Ons kenmerk

001-2022 G&M-CG/ML/eu

Geraadpleegde bronnen o.a.

- Eerder opgeleverde [gedragsreflecties](#) RIVM Corona Gedragsunit
- [Eerste voortgangsrapportage Nationaal Programma Onderwijs | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)
- [Corona en ventilatie schoolgebouwen | Coronavirus COVID-19 | Rijksoverheid.nl](#)
- [Home | Gezonde School](#)